

TRANSVÀRIA

ERUDITS D'AQUÍ

L'aversió a la conformitat

JAUME PONT

L'aparició de *Sense contemplacions. Nou poetes per al nou segle* (Empúries, 2001), l'antologia de Manuel Guerrero, suposa una alenada d'aire fresc en l'actual debat crític sobre la poesia catalana última. L'obra escollida i la tria de poetes (C. Hac Mor, E. Casasses, V. Sunyol, A. Vidal, A. Roig, X. Lloveras, D. Castillo, J. Cornudella i A. Pons) aposten decidida-ment –en paraules de l'antòleg al seu estudi previ– “per una certa radicalitat estètica”, al marge de “les veus més mimètiques i repetitives”, més convencionals, i per tant autocomplaents amb tot allò que Narcís Comadira va definir com “l'estètica tova”, és a dir: aquella estètica que “cedeix fàcilment a la pressió. Aquella que se sent satisfeta, estufada. Aquella que cedeix fàcilment. ¿A què? Al pretext del *bon gust*, al reclam d'allò *poètic*, a l'advocació de la sensibilitat desfermada, a l'ostentació de la sinceritat íntima, a la trivialització dels continguts, a la domesticitat exagerada, etc.” (*Contra l'estètica tova*, 1985).

Més enllà del comentari específic de l'antologia de Guerrero i els seus continguts (vegeu en aquest sentit l'article de Jordi Llavina a l'AVUI del 18 d'octubre: *Antologies del segle*, on també es fa referència a l'antologia *21 poetes del segle XXI. Una antologia dels joves poetes catalans*, d'Ernest Farrés, publicada per Proa), voldria incidir en alguns aspectes d'ordre epistemològic i cultural que es troben, al meu parer, en la base argumentativa de la seva reflexió crítica sobre la poesia catalana de les dues darreres dècades del segle XX. El supòsit crític de Guerrero és prou clar: “Als anys noranta, mitjançant estratègies editorials i institucionals, es malda per imposar un model poètic simplificador i autosatisfet. És el moment que l'anomenada *poesia de l'experiència* esdevé aparentment l'estètica poètica hegemònica. El realisme líric que proposen els millors poetes d'aquesta tendència acaba per consolidar una poesia d'un realisme sentimental i tou que es constitueix com el model més fructífer per guanyar premis institucionals i, doncs, per publicar. [...] L'antologia *Sense contemplacions (Nou poetes per al nou segle)* vol contribuir al debat sobre el cànon de la poesia catalana actual, des d'una posició estètica partidària de la pluralitat, del risc i de l'experimentació”. Una triple condició que hem d'entendre –a la llum de la perspectiva analítica de Guerrero– com a valor restitutiú de la veritable tradició de la modernitat, des de paràmetres oberts, mòbils i canviants.

Si aquest supòsit esdevé un dels punts més aprofundits de l'anàlisi de Guerrero, d'altres, al meu parer –sense que això vagi en detriment del seu rigor expositiu–, són bastant discutibles. És el cas del tall excessivament dicotòmic que l'autor de *Sense contemplacions* estableix entre l'anomenada *generació dels setanta* i la poesia dels anys vuitanta i noranta, en termes que aguditzen, a favor d'aquesta última –cito textualment–, “la pluralitat de camins oberts, la llibertat respecte a la lectura de la tradició literària, a diferència de la generació dels setanta que tenia uns referents més precisos”. Una afirmació que es contradïu amb el que llegim tot seguit a manera de conclusió: “En la majoria dels poetes inclosos a *Sense contemplacions*, al costat d'una lectura pròpia dels noms més destacats de la poesia catalana del segle XX, que inclou, en tots els casos, el recoïment de la triada Carner, Riba i Foix, més Estellés, Vinyoli i Ferrater, des-

Manuel Guerrero, autor de 'Sense contemplacions (Nou poetes per al nou segle)'

taca la creació d'una pròpia tradició que incorpora autors catalans, generalment anteriors a la generació dels setanta, com a poetes de la lírica universal de tots els temps”. No sé si m'equivoco, però aquests símptomes pretesament distintius ja formaven part dels poetes dels setanta.

La reflexió crítica de Guerrero incideix molt especialment en els models culturals i sociològics que han bastit la recepció de la poesia catalana dels darrers vint anys. En aquest sentit, si exceptuem algunes generalitzacions de l'estudi que potser exigirien matisos més contrastats, és un fet perfectament constatable que al llarg dels darrers quinze anys hem assistit a la institucionalització galopant d'un únic model poètic –homologable a la resta de la poesia que s'escriu a l'Estat espanyol–, amb la mal anomenada *poesia de l'experiència* al seu vèrtex. La canonització d'aquesta tendència ha suposat, massa sovint, l'exclusió de tota la poesia *altra*. No entraré en la *licitud* de les estratègies emprades en aquesta operació –estratègies de poder, d'ocupació d'un territori al cap i a la fi–, però sí en la seva argumentació de fons, o dit en altres paraules: en la presentació d'un model de discurs poètic parcial, d'una sola tipologia de veu, com a model únic i exclouent i, el que resulta més discutible, amb ànims de pretesa objectivitat. Argumentació –com ha precisat Jenaro Talens– tan clarificadora com enganyosa: “Clarificadora no pel que *diu*, sinó pel que *calla* del seu pressuposat objecte; enganyosa, perquè, salvades comptades excepcions, evita assumir el seu caràcter constructiu, donant com a descripció d'un estat de coses allò que, de fet, sorgeix com una forma prèvia d'acotar, definir i classificar un territori” (*El sujeto vacío*, 2000).

LA SOCIETAT DE L'ESPECTACLE

Tot això ens porta directament, amb Manuel Guerrero, a la reflexió sobre el model cultural en què s'insereix la literatura d'avui. L'existència d'un escriptor o, millor encara, la categoria d'existència, sembla només obeir al valor que li dona el reclam comercial. D'acord amb uns criteris uniformitzadors i gregaris, les lleis del mercat dicten el valor de canvi de qual-sevol producte cultural i neutralitzen el sentit de l'obra en raó de la presència del nom. No importa l'absència de sentit, l'obsolescència del discurs que s'amaga a

l'ombra del nom si, en últim terme, aquest significa com a mercaderia. La crisi de la cultura crítica dona pas al símptoma que Guerrero, tot recollint el diagnòstic de Guy Debord (*La société du spectacle*, 1992), anomena “el triomf de la societat de l'espectacle”, és a dir, el discurs ininterromput que l'ordre present té sobre si mateix i sobre el seu monòleg elogiós. L'autoria, l'aura del nom o del personatge –cerimònia mediàtica al cap i a la fi–, acaba trivialitzant, esborrant tot discurs confrontat a aquest *statu quo* jeràrquic i jerarquitzat que assimila, censura, impugna i regula. L'adotzenament de l'autor fa la resta. Tot es juga, doncs, en nom d'una paraula aferrissada a l'usdefruit del poder, és a dir: en nom de l'estratègia de la llengua com a conservació i no com a revelació; de la paraula com a simple estri d'informació i comunicació, i no com a coneixement; d'una poesia amarada a la rereguarda més convencional i institucionalitzada i, en conseqüència, sorda a la dialèctica destrucció/construcció que tot llenguatge potencialment viu comporta.

En aquest context, avui més que mai, el lloc de la poesia comença en la resistència i la dissidència. Enfront de l'anorreament, la uniformització i la globalització del llenguatge, “la poesia –com ha dit el poeta nord-americà Charles Bernstein– és l'aversió a la conformitat en la recerca de noves formes, o pot ser això”. I afegeix: “Per forma vull dir maneres d'unir les coses, o bé de separar-les. [...] Si la forma té aversió a la conformitat, aleshores s'aparta del desig insaciable –encara que sigui odiat-se a ella mateixa– que té aquesta cultura per l'assimilació [...] una assimilació que és el catalitzador crucial en el procés sufocantment efectiu de l'autoregulació cultural i l'autocensura”. *Sense contemplacions*, de Manuel Guerrero, aposta decididament per aquesta via poètica. És la seva una mirada polièdrica on bateguen poetes amb tradicions diverses: de Catul a la poesia visionària i el romanticisme alemany; de dadà i el situacionisme a la poesia llibertària; del costat festiu i carnavalesc de la poesia popular al rock; de Ferrater a Celan. I on batega també el lloc comú de la llengua poètica assumida com un repte i, al capdavall, com un acte constant de revelació: “Sense renunciar a la dificultat, per expressar l'inefable, per il·luminar l'enigma de l'existència, per pensar la complexitat del món real”.

Josep M. Prats, de Blancafort

JOAQUIM COLL

Nascut a la Conca de Barberà el 1962 però resident des de fa molts anys a Tarragona per mor dels estudis i de les activitats professionals posteriors. La seva formació es universitària i el 1985 va presentar la tesi de llicenciatura titulada *De fide, Spe et Charitate. L'Església de Tarragona en el tombant de segle (1880-1900)*. Actualment és el cap d'estudis de Batxillerat del col·legi La Salle-Tarragona i col·labora en tasques docents a la Universitat Rovira i Virgili. És membre actiu de nombrosos centres d'estudis, com ara el de la Conca de Barberà, el Guillem Oliver de Tarragona, el d'Història Eclesiàstica i Moderna de Catalunya i el d'Humanística Miquel Coll i Alentorn. Ha impartit multitud de conferències arreu de les comarques tarragonines tant sobre aspectes generals de la història de Catalunya com entorn de la vertebració del catalanisme polític o l'anticlericalisme i l'església en el tombant de segle. Una de les primeres tasques de recerca històrica que va dur a terme fou la redacció del cens dels joves de l'Alt Camp, Conca de Barberà i les Garrigues morts al front de batalla durant la Guerra Civil, investigació patrocinada pel Centre d'Història Contemporània de Catalunya.

Tanmateix, l'interès de Josep M. Prats Batet per la història no se circumscriu a una sola especialitat ni a una època determinada, sinó que les seves recerques entrecreuen alhora la història cultural amb la política i l'eclésiàstica, sense oblidar un viu interès per mostrar la sociabilitat del medi rural. El seu interès per la història medieval i moderna s'entrelliga perfectament amb investigacions sobre períodes més contemporanis. El 1986 va donar a conèixer el seu primer llibre, *El Santuari del Tallat, fonament d'una tradició* (Ajuntament de Montblanc). El 1991 va guanyar el premi d'investigació històrica Josep Gramunt i Subiela per l'obra *Del trabuc a la trona. Integristes i mestissos a l'arxidiòcesi de Tarragona*, publicat l'any següent per l'Ajuntament de Tarragona. El 1994 va publicar l'ambiciosa *Història del Tarragonès* (Editorial Mediterrània) i, el 1996, va rescatar les vicissituds de la característica Cooperativa Agrícola i Caixa Rural de Blancafort, sota el suggeridor títol *Quimeres centenàries. Un segle d'associacionisme agrari a Blancafort*. El 1998 va publicar *Història dels estudis universitaris a Tarragona. Un trajecte de vuit-cents anys* (Universitat Rovira i Virgili i Dow Chemical). Aquell mateix any va tornar a escriure sobre la història del seu poble natal amb una obra general, *Blancafort* (Editorial Cossetània), i l'any següent va tornar a guanyar el premi Josep Gramunt i Subiela amb el treball *Història cibernètica de Tarragona*, publicat el 2000. Actualment treballa, sota la direcció del Dr. Olivé Serret, en un ambiciós estudi de tesi doctoral sobre els anys de la postguerra a la seva comarca nadiua, treball que durà per títol *Anys de guixes i de misses. La Conca de Barberà: 1939-1951*.